

SAMENVATTING

Dit proefschrift is een studie naar de gevolgen bij echtscheiding van het sinds 1838 in Nederland geldende stelsel van algehele gemeenschap van goederen als hoofdstelsel van het huwelijksvermogensrecht. In 2003 is een wetsvoorstel ingediend tot aanpassing van dit stelsel (het wetsvoorstel Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen, 28 867). Aanvankelijk omvatte dit voorstel een aanzienlijke wijziging van het hoofdstelsel door de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken tot het tijdens het huwelijk verkregen vermogen. In 2005 is het voorstel echter drastisch gewijzigd en is van deze aanpassing alsnog afgezien. De behandeling van dit wetsvoorstel is nog niet afgerond. Wetsvoorstel 28 867 is mede onderdeel van deze studie. Na de *Inleiding* is daarom eerst een overzicht gegeven van de parlementaire behandeling ervan en de stand van zaken ten tijde van de afsluiting van het manuscript.

In *hoofdstuk I* wordt de huwelijksgemeenschap in algemene zin behandeld. De nadruk ligt daarbij op de goederenrechtelijke aspecten. Behandeld worden de gevolgen verbonden aan de boedelmenging, rechtsopvolging onder algemene titel en (de omvang van) de deelgerechtigdheid in de tot de huwelijksgemeenschap behorende goederen na de boedelmenging.

De belangrijkste algemene uitzondering op het hoofdstelsel wordt in *hoofdstuk II* beschreven. Naar huidig recht kan de erflater of gever bepalen dat hetgeen een echtgenoot krachtens erfrecht of gift verkrijgt buiten de huwelijksgemeenschap blijft: de uitsluitingsclausule. De rechtsgrond en de reikwijdte ervan worden behandeld. Aan de hand van literatuur en rechtspraak is onderzocht wat de omvang ervan is dat onder toepassing van deze uitzondering buiten de huwelijksgemeenschap dient te blijven. Ik kom tot het oordeel dat dit enkel het aandeel moet zijn van de erfgenaam of begiftigde in de door hem (gezamenlijk) verkregen goederen, ongeacht de verdere verkrijging. Ik acht de mogelijkheid van verkrijging van een pro rata aandeel van een goed door de huwelijksgemeenschap niet bezwaarlijk.

Uitgebreid wordt stilgestaan bij de gevolgen ervan, indien overeenkomstig het wetsvoorstel 28 867, verkrijgingen krachtens erfrecht en gift van rechtswege buiten de huwelijksgemeenschap vallen.

Met betrekking tot de andere algemene uitzondering, de verknochte goederen, behandel ik in *hoofdstuk III* de in de rechtspraak ontwikkelde criteria voor het antwoord op de vraag of een goed, vanwege de verknochtheid ervan, niet in de huwelijksgemeenschap valt. Ik kom tot de conclusie dat er nauwelijks verknochte goederen zijn die niet in de huwelijksgemeenschap vallen. Afzonderlijk wordt aandacht besteed aan de materiële en immateriële schadevergoeding en de daarover tot heden ontwikkelde rechtspraak. Voor de vergoeding van materiële (inkomens)schade concludeer ik dat de daartoe vóór of tijdens het huwelijk ontvangen uitkering niet van de huwelijksgemeenschap uitgezonderd is. Artikel 6:212 BW acht ik ook op de huwelijksgemeenschap van toepassing zodat op grond van onge-rechtvaardigde verrijking een vergoedingsrecht kan ontstaan indien de uitkering niet alleen ziet op vergoeding van schade geleden in de huwelijkse periode.

In dit hoofdstuk wordt ook aandacht besteed aan de personenvennootschap, zoals deze zal bestaan na inwerkingtreding van titel 13 van Boek 7 BW. Uitsluitend de economische deelgerechtigdheid van een aandeel in een personenvennootschap zal voortaan deel uitmaken van het vermogen van de huwelijksgemeenschap, zonder dat evenwel duidelijk is wat daaronder precies moet worden verstaan.

In *hoofdstuk IV* wordt de zaaksvervanging behandeld. Voor de huwelijksgemeenschap ontbreekt naar huidig recht een wettelijke regeling daarvoor. In de literatuur is echter aanvaard dat art. 1:124 lid 2 BW, dat betrekking heeft op de gemeenschap van vruchten en inkomsten en deel uitmaakt van titel 8 Boek 1 BW, van overeenkomstige toepassing is. Het wetsvoorstel 28 867 heft dit manco op. De goederenrechtelijke gevolgen van de zaaksvervanging worden uitgebreid onder de loep genomen, met name omdat het Nederlandse stelsel geen pro rata zaaksvervanging kent. Het verkregen goed valt volledig in de huwelijksgemeenschap of valt daar volledig buiten. De gevolgen ervan worden beschreven indien het gaat om de zaaksvervanging bij erfrechtelijke verkrijging en giften, alsmede bij verknochte goederen. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de gevolgen van de inning van een privévordering door voldoening op een bankrekening.

In *hoofdstuk V* komen de aansprakelijkheid en het verhaal van schulden aan de orde, evenals de vraag wanneer een schuld is aan te merken als een verknochte schuld, zodanig dat die schuld niet is aan te merken als een gemeenschapsschuld. Ik kom tot de conclusie dat het laatste vrijwel nooit aan de orde is, tenzij sprake is van schulden betreffende van de huwelijksgemeenschap uitgezonderde goederen. Bij gebreke van verknochtheid kan een gemeenschapsschuld wel geheel ten laste komen van een van de echtgenoten indien het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is dat deze mede gedragen zou moeten worden door de andere echtgenoot.

Vanwege de uitzonderingen op het hoofdstelsel en de van toepassing zijnde regels omtrent zaaksvervanging, kunnen vergoedingsrechten ontstaan indien tijdens het huwelijk vermogensverschuivingen tussen het privévermogen en de huwelijksgemeenschap hebben plaatsgevonden. Deze worden behandeld in *hoofdstuk VI*. Het vergoedingsrecht kan leiden tot een vergoeding voor een echtgenoot uit diens privévermogen ten bate van de huwelijksgemeenschap enerzijds en tot een vergoedingsplicht van de huwelijksgemeenschap ten bate van het privévermogen van de echtgenoot anderzijds. In verband met de in artikel 1:87 (nieuw) van het wetsvoorstel 28 867 opgenomen beleggingsleer sta ik uitgebreid stil bij de daaraan verbonden gevolgen voor de vergoedingsrechten bij de huwelijksgemeenschap. Ik verdedig dat de beleggingsleer niet thuis hoort bij dergelijke vergoedingsrechten, zodat – in overeenstemming met de huidige rechtspraak – een nominale vergoeding van de plaatsgevonden vermogensverschuiving daarvoor gehandhaafd zou moeten blijven. Er kan eventueel volstaan worden met een billijkheidscorrectie, indien een nominale vergoeding naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn. Omdat een wettelijke regeling daarvoor thans ontbreekt, bepleit ik dat voor vergoedingsrechten een (verkorte) verjaringstermijn in de wet wordt opgenomen van 3 jaar na ontbinding van het huwelijk.

In dit hoofdstuk is ook aandacht besteed aan de sommenverzekering, nu in het wetsvoorstel 28 867 in het kader van de vergoedingsrechten daaraan een afzonderlijke bepaling is gewijd (art. 1:96a nieuw).

Vanwege de aan ons stelsel verbonden (objectieve) lotsverbondenheid is in beginsel niet relevant in hoeverre een dergelijke lotsverbondenheid nog daadwerkelijk bestaat in het zicht van de echtscheiding. Dit heeft grote gevolgen voor de rechtsverhouding tussen de echtgenoten. In *hoofdstuk VII* komen daarom de gevolgen aan bod van het bestuur over de gemeenschapsgoederen en of een dergelijk bestuur in het zicht van de echtscheiding tot wanbestuur of bestuursoverschrijding kan leiden. Voorts behandel ik in dat verband het ontbreken van een recht op of plicht tot rekening en verantwoording over het bestuur en de beperkingen van de wettelijke regeling tot het verstrekken van informatie over de goederen van de huwelijksgemeenschap. Ons stelsel kent slechts één artikel dat ziet op benadelingshandelingen betreffende de huwelijksgemeenschap in het zicht van de echtscheiding: art. 1:164 BW. Ik behandel de vraag of dit afdoende is voor de echtgenoten om elkaar tegen benadelende handelingen in het zicht van de echtscheiding te beschermen. Ik constateer dat in de lagere rechtspraak getracht wordt daar meer ruimte voor te vinden, hoewel dat op gespannen voet staat met de wettelijke regeling. Ik bepleit dan ook een aanpassing van de wettelijke regeling die het verantwoorden van bestuurshandelingen in het zicht van de echtscheiding mogelijk moet maken.

Samenvatting

Met de ontbinding daarvan de toepassing van titel 7 van titel 7 van Boek 3 BW. In *hoofdechtscheiding* naar huidig re van het tijdstip ervan bij echtscheiding. Dit laatste zal tot gevolg hebben eindigt nog voordat het huw schrijvers deze aanpassing te als hoofdstelsel van ons huwe huwelijk bestaat. Daarom doe het zicht van de echtscheidin schap als het tussen de echtg

In *hoofdstuk IX* besteed ik a van de ontbonden huwelijksg vóór 1992, waarin de tussen bij de realisering van de ve beschrijf ik het huidige proc van de notaris daarbij. Gezie de betrokkenheid van de not van een uitdrukkelijke wettel rechter beperkt tot de benoen 194 Rv. Ik bepleit daarom dat verdelingsgeschillen tot door

Hoewel door mij opgevat als ving afzonderlijk behandeld bende procesrechtelijke bepa op een rijtje gezet en met elk helderheid en hebben voor c tisch nut. De boedelbeschrij element voor zijn beslissing voor de verdeling door de re voorgeschreven.

In *hoofdstuk XI* komen de gev aan de verdeling door het ver behandel de toepassing van a

Hoofdstuk XII legt zich toe o zondere positie van de recht

Uitgebreid wordt stilgestaan bij de ruime bevoegdheden die de rechter heeft op grond van artikel 3:185 BW. Anderzijds wordt de aan de rechter opgelegde beperking onderzocht, nu hij op grond van artikel 1:100 lid 1 BW gehouden is tot een verdeling bij helfte. Aan de hand van rechtspraak wordt de (beperkte) ruimte beoordeeld die de rechter heeft om hiervan af te wijken. Als onderdeel van dit hoofdstuk worden de waarderingsmaatstaven besproken. In afwijking van hetgeen diverse schrijvers bepleiten, verdedig ik dat de rechter een beperkte vrijheid heeft in het bepalen van deze maatstaven en niet kan afwijken van de waarde van de goederen in het economisch verkeer.

Voor de waardepeildatum behandel ik de gevolgen van de uit de rechtspraak af te leiden hoofdregel dat daarvoor heeft te gelden de dag van de verdeling. Aan de hand van een aantal categorieën goederen beoordeel ik of deze hoofdregel wel altijd juist is of dat een andere datum dan de dag van verdeling als waardepeildatum in aanmerking zou moeten worden genomen. Daarna beschrijf ik de moeilijkheden bij het vaststellen van de waarde op de waardepeildatum, nu de dag van de uitspraak van de rechter als de dag van de verdeling geldt. Ik bepleit dat als hoofdregel zou moeten gelden de dag van de ontbinding van de huwelijksgemeenschap als waardepeildatum. Hoewel een wettelijke regeling daarvoor ontbreekt, behandel ik aan het slot van dit hoofdstuk nog het treffen van een regeling van de gemeenschapsschulden door de rechter en de mogelijkheden die daartoe bestaan.

In het daarop volgende *hoofdstuk XIII* komen de goederenrechtelijke gevolgen van de door de rechter vastgestelde verdeling aan de orde. Het in artikel 3:186 lid 1 BW beschreven vereiste van levering beschouw ik als de (goederenrechtelijke) voltooiing van de verdeling. Ik verdedig dat de voorgeschreven leveringshandelingen ook moeten worden verricht indien de rechter de ontbonden huwelijksgemeenschap verdeelt. In dat verband worden de mogelijkheden beschreven die de echtgenoten jegens elkaar hebben indien één van hen niet meewerkt aan het verrichten van deze leveringshandelingen. Omdat denkbaar is dat een door mij noodzakelijk geoordeelde goederenrechtelijke voltooiing achterwege blijft, beschrijf ik de daaraan verbonden gevolgen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een korte uiteenzetting van mijn visie op art. 3:186 lid 2 BW, de titel van de verdeling.

Tenslotte besteed ik in *hoofdstuk XIV* aandacht aan een buitenlands stelsel van huwelijksvermogensrecht. Aan de hand van rechtspraak en literatuur behandel ik de community property als hoofdstelsel van het huwelijksvermogensrecht in Californië (VS) en de gevolgen die in dat stelsel aan zaaksvervangende en vergoedingsrechten bij echtscheiding worden toegekend. Anders dan in het Nederlandse stelsel geldt bij het stelsel van community property dat het voorhuwelijksvermogen van de echtgenoten daarvan geen deel uitmaakt. De classificatie van goederen

Samenvatting

als community property en separate property vormt een belangrijk element bij de afwikkeling. Dat is in ons stelsel terug te vinden bij de afwikkeling van verrekenstelsels. In zoverre vertoont het bestudeerde stelsel naar mijn mening veel gelijkenis met het in onze wet opgenomen verrekenstelsel.

Het onderzoek sluit ik af met een Slotbeschouwing in *hoofdstuk XV*. Daarin spreek ik de wens uit dat de rechter op meer effectieve wijze zijn taak vervult bij verdelingsgeschillen. Hij is in staat om meer dan hij thans veelal doet de regie te voeren in het proces van verdelen teneinde op snelle en effectieve wijze tot een verdeling van de ontbonden huwelijksgemeenschap te komen. Voorts plaats ik vraagtekens bij de noodzaak en het nut van de meeste aanpassingen van de huwelijksgemeenschap die thans nog in het wetsvoorstel 28 867 resteren. Ik pleit voor een andere aanpassing van het hoofdstelsel. Naast de thans bestaande (ruime) huwelijksgemeenschap dient het stelsel in de mogelijkheid te voorzien te kiezen voor een beperkte huwelijksgemeenschap, zodanig dat alle voorhuwelijkse goederen en schulden van de huwelijksgemeenschap zijn uitgezonderd.